

Kırdan Kente Göç Sürecinde Annelikte Yaşanan Değişim Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma

A Sociological Study on the Transformation of Motherhood in the Rural-to-Urban Migration Process

ÖZET

Bu çalışma, göç, iç göç ve annelik kavramlarını sosyolojik bir perspektiften ele alarak, toplumsal cinsiyet bağlamında annelik rolünün dönüşümünü incelemektedir. Göç, bireylerin ve toplulukların yaşam alanlarını ekonomik, sosyal veya çevresel nedenlerle değiştirme süreci olarak tanımlanırken, iç göç, bu hareketliliğin ulusal sınırlar içinde gerçekleşen boyutunu ifade etmektedir. Annelik, yalnızca biyolojik bir bağ değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde şekillenen, bakım, koruma ve yönlendirme sorumluluklarını içeren çok boyutlu bir rol olarak ele alınmaktadır. Araştırmada, iç göçün annelik üzerindeki etkileri katılımcıların deneyimleri ışığında değerlendirilmektedir. Göç kararının genellikle çocukların daha iyi bir eğitim almaları ve geleceklerinin güvence altına alınması amacıyla alındığı, annelerin bu süreçte hem karar verme hem de uyum sağlama süreçlerinde kritik bir rol üstlendikleri görülmektedir. Göç sonrası annelik, sadece bakım verme ve yetiştirme işlevi değil, aynı zamanda çocukları tehlikelere karşı koruma, uyum süreçlerini yönetme ve yeni yaşam koşullarında güvenlik sağlama sorumluluklarını da kapsamaktadır. Katılımcılar, göç sonrası kent yaşamında çevreyi "pis" ve "tehlikeli" olarak nitelendirmiş, çocuklarının dış çevreyle etkileşimlerini sınırlandırdıklarını ve ev içi sosyalleşmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda anneler, göç sonrası yeni ve yabancı bir ortamda sürekli tetikte kalarak daha fazla koruma içgüdüğü ile hareket ettikleri için annelik rolleri ile ilgili görevleri önemli oranda artmıştır. Çalışma, anneliğin, göç gibi toplumsal değişim süreçlerinde nasıl bir kriz yönetimi ve adaptasyon mekanizması ortaya koyduğunu tartışmaktadır. Göç ve annelik arasındaki ilişki, toplumsal cinsiyet normları, çevresel koşullar ve sosyoekonomik dinamikler üzerinden detaylandırılmıştır. Annelik, toplumun devamlılığını sağlamak adına kritik bir rol oynarken, göç gibi süreçlerde bu rolün kapsamının genişlediği ve zorluklarla şekillendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Annelik, Toplumsal Cinsiyet, Kır, Kent, İç Göç.*

ABSTRACT

This study examines the concepts of migration, internal migration, and motherhood from a sociological perspective, focusing on the transformation of the maternal role within the framework of gender norms. Migration is broadly defined as the movement of individuals and communities to new living spaces due to economic, social, or environmental factors, while internal migration refers to such mobility within national borders. Motherhood, beyond its biological dimension, is analyzed as a multifaceted role shaped by gender norms, encompassing responsibilities of caregiving, protection, and guidance.

Through the experiences of the study's participants, the impact of internal migration on motherhood is assessed. The findings indicate that migration decisions are often driven by the desire to secure better educational opportunities and future prospects for children, with mothers playing a crucial role in both the decision-making and adaptation processes. In the post-migration phase, motherhood extends beyond caregiving and child-rearing to include responsibilities such as safeguarding children from perceived dangers, managing adaptation challenges, and ensuring security in an unfamiliar urban environment. Participants characterized urban life after migration as "dirty" and "dangerous," leading them to restrict their children's interactions with the external environment and favor socialization within the home. Consequently, the responsibilities associated with motherhood increased significantly after migration, as mothers remained in a heightened state of vigilance, guided by an intensified protective instinct. This study explores how motherhood functions as a mechanism for crisis management and adaptation in the broader context of social change, particularly in migration processes. The relationship between migration and motherhood is analyzed through the lenses of gender norms, environmental conditions, and socioeconomic dynamics. While motherhood plays a fundamental role in the continuity of society, the findings reveal that this role expands and evolves in response to the challenges brought about by migration.

Keywords: *Motherhood, Gender, Rural, Urban, Internal Migration.*

GİRİŞ

Annelik, biyolojik bir gerçeklik olmasının yanı sıra toplumsal ve kültürel bir olgudur. İnsanlık tarihinin her döneminde annelik, yalnızca bir çocuğun dünyaya getirilmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çocuğun yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasında merkezi bir rol oynamıştır. Ancak bu rol, toplumun sosyo-ekonomik

Dolunay Şenol¹
Yeter Nursu Çelebi²

How to Cite This Article

Şenol, D. & Çelebi, Y. N. (2026). Kırdan kente göç sürecinde annelikte yaşanan değişim üzerine sosyolojik bir çalışma. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 12(1), 69-80. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18429125>

Arrival: 03 December 2025

Published: 29 January 2026

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kırıkkale, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3716-0430

² Yüksek lisans öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye. ORCID: 0009-0006-7402-1535

yapısı, kültürel değerleri ve bireylerin yaşadığı çevreye bağlı olarak farklı biçimlerde tanımlanmış ve şekillenmiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında annelik, kadınlara atfedilen geleneksel rollerin bir parçası olarak, kadın kimliğinin önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Kadınlar, annelik rolü aracılığıyla hem bireysel hem de toplumsal düzeyde belirli beklentilerle karşılaşmaktadırlar. Bu rol, çoğu zaman biyolojik annelikten çok daha fazlasını ifade ederken bakım verme, fedakârlık ve sorumluluk gibi kavramlarla şekillenir ve kültürel kodlarla pekiştirilir. Ancak bu roller, kadının yaşadığı çevredeki şartlara ve toplumsal yapıya göre değişebilmektedir. Örneğin, kadının çocuklarının eğitimi, sosyalleşmesi ve günlük alışkanlıkları konusundaki beklentileri, yaşadığı ortamın sunduğu imkânlarla bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Göç, bireylerin ya da grupların ekonomik, sosyal veya çevresel nedenlerle bir yerden başka bir yere taşınması sürecidir. Kırsaldan kente göç eden bireyler, yeni bir sosyal çevreye uyum sağlama sürecinde farklı zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu süreçte, kadınların annelik rolleri de değişime uğrayabilmektedir. Kırsaldaki geniş aile yapısı ve topluluk desteği gibi unsurlar, şehir yaşamında yerini daha bireysel bir yaşam biçimine bırakmaktadır. Çocuk bakımında kırsalda uygulanan günlük pratikler, kentin hızlı temposu ve farklı dinamikleriyle değişime uğrayabilmektedir. Örneğin, kırsalda çocukların sosyalleşmesi daha çok açık alanlarda oyun oynamak veya akranlarla köy hayatına katılmak şeklinde desteklenirken, kentte bu süreç farklı organizasyonlar ve bireysel çabalarla sağlanabilmektedir. Benzer şekilde, kırsalda anneliğin en çok zorlayan tarafları fiziksel koşullar ya da ekonomik sınırlılıklar olurken, kentte bu zorluklar daha çok yalnızlık, artan sorumluluklar veya maddi yetersizlikler şeklinde farklılaşabilmektedir.

Bu çalışma, kırsaldan kente göç eden kadınların annelik rollerindeki değişimi ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma, annelerin geçmişte kırdaki çocuklarına nasıl baktıklarını, kente taşındıktan sonra bu pratiklerin nasıl değiştiğini ve annelik ile ilgili en çok zorlandıkları konuları anlamaya odaklanacaktır. Göç gerekçelerinden kentte yaşama uyum süreçlerine kadar farklı boyutlar incelenecek; çocukların eğitimi, alışkanlıkları, sosyalleşme biçimleri ve oyun oynama pratikleri gibi konular derinlemesine değerlendirilecektir. Ayrıca, bu süreçte annelerin yaşadığı kişisel ve toplumsal dönüşümler saha araştırması bulgularıyla desteklenecek, kır ve kent annelik pratikleri arasındaki farklar nitel araştırma verileri ile sınırlı kalmak şartıyla tartışılmaya çalışılacaktır. Teorik bir çerçeveye başlayan çalışma, annelerin deneyimlerini anlamayı ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet perspektifinde nasıl şekillendiğini analiz etmeyi hedeflemektedir.

SOSYOLOJİK PERSPEKTİFTEN GÖÇ ve İÇ GÖÇ

Göçün Tanımı ve Türleri

Göç, bireylerin veya toplulukların çeşitli nedenlerle bulundukları yerden ayrılıp başka bir yere kalıcı ya da geçici olarak yerleşme süreci olarak tanımlanmakta ve insanlık tarihinin en köklü olgularından biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, göç yalnızca coğrafi mekân değişimini ifade etmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını dönüştüren önemli bir nüfus hareketi olarak ele alınmaktadır (Özer, 2004:11).

Göç, yalnızca insanlara özgü bir olgu olmayıp, hayvanların da yaşamlarını daha uygun koşullarda sürdürebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri bir yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir. Canlıların temel amacının, yaşamlarını en iyi koşullarda devam ettirmek olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda göç, bireylerin veya toplulukların yaşadıkları bölgeden farklı bir bölgeye, çeşitli nedenlerle hareket etmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca, yalnızca bir yer değiştirme hareketi olarak değil, toplumsal yapıları dönüştüren, nüfus dinamiklerini şekillendiren ve kültürel etkileşimleri artıran bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu konuda gerçekleştirilen birçok araştırmada insanın, göçün merkezinde yer aldığı belirtilmektedir. Hem göç eden bireyler hem de göç alan ülkeler ve bu ülkelerdeki insanların bu hareketlilikten doğrudan etkilenebileceği ifade edilmektedir. Bu durum, göçün sebepleri ve sonuçlarını bireye özgü hale getirmektedir. Bu sebeple göç olgusu, pek çok boyutuyla ele alınması gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir (Şemşit, 2018).

Göç vardır, çünkü yerleşik düzen içerisinde insanlar toplumsal bir hayat yaşamaktadırlar ve çeşitli sebeplerle yerleşim yerleri arasında mekan değiştirmektedirler (Mazman, 2020:55). Göçün çoğu zaman bireylerin ya da toplulukların mevcut yaşam şartlarını iyileştirmek, güvenlik arayışında bulunmak veya yeni fırsatlara erişim sağlamak amacıyla gerçekleştiği ifade edilmektedir. Ekonomik, siyasi, sosyal ve çevresel faktörler, göçün temel nedenleri arasında yer almaktadır. Örneğin, doğal afetler, savaşlar, ekonomik krizler veya tarımsal üretim olanaklarının azalması gibi olguların, tarih boyunca büyük göç dalgalarına yol açtığı belirtilmektedir. Bu sebeple göçün, aynı zamanda kültürel etkileşimlerin ve toplumsal dönüşümlerin bir tetikleyicisi olarak önemli bir rol üstlendiği değerlendirilmektedir. Göç, mekânsal bir değişim olmasının yanı sıra, bireyin psikolojik durumu başta olmak üzere toplumla ilgili birçok unsuru da etkileyebilmektedir (Ekici & Tuncel, 2015:11). Bu doğrultuda yapılan çalışmalar, göçmenlerin zorlayıcı yaşam deneyimleri ve çözülmemiş çatışmaları nedeniyle hem ruhsal hem de sosyal boyutta çeşitli sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Tuzcu & Ilgaz, 2015:61)

Kriterler farklılaştıkça göç türlerinin de farklılaştığı görülmektedir. Göç araştırmacıları göç olgusunun çeşitli faktörlerini esas alarak farklı sınıflandırmalar yapmaktadırlar. Bu faktörler arasında göçün niteliği, nedenleri, yönü ve şekli yer alır, eğer göçün yönü ulusal sınırlar içerisindeyse İç göç olarak tanımlanır(Sarıtaş,2020:69).

Göç kavramsal olarak bir mekan değiştirme olarak tanımlansa da bünyesinde pek çok dinamiği barındıran bireysel ve toplumsal yönü olan oldukça karmaşık bir olgudur (Sarıtaş, 2020:69). Göç eden bireylerin, bir yandan gittikleri yerlerde yeni normlarla karşılaşırken diğer yandan da kendi kültürel değerlerini beraberlerinde taşıdıkları belirtilmektedir. Bu iki yönlü etkileşimin, toplumsal yapılar üzerinde önemli değişimlere yol açabileceği değerlendirilmektedir. Bu sebeple göçlerin, bireyler için yeni fırsatlar sunabileceği gibi, yerel topluluklarda da ekonomik ve sosyal uyum süreçlerini tetikleyebileceği öne sürülmektedir.

Göçün yalnızca bireysel yaşamları değil, aile yapıları ve toplumsal dinamikleri de derinden etkileyebileceği belirtilmektedir. Göç, bütün bileşenleri için son derece zor bir süreç olmasına rağmen farklı zamanlarda, farklı kişiler tarafından yaşanmak durumuna kalınan sosyo-kültürel sonuçları olan bir olgudur (Şenol, 2020:97). Göç eden bireylerin, yeni normlara uyum sağlarken aile içinde rollerin değişebileceği, geleneksel bağların dönüşebileceği de ifade edilmektedir. Bu etkilerin, özellikle iç göç süreçlerinde daha belirgin hale geldiği düşünülmektedir. Göçün aynı zamanda bir kültürlenme süreci olduğu belirtilmektedir. Kültürlenme süreçlerinde geçişlerin çok kolay olmadığı, bu süreçte bireyin hem sosyolojik hem de psikolojik sorunlar yaşayabildiği ifade edilmektedir (Şeker, 2006:4). Aynı kültür içinde gerçekleşiyor gibi görünüyor olsa da iç göçün önemli değişim ve dönüşümlere sebep olduğu bilinmektedir. Bilinmektedir.

İç Göçün Sosyolojik Etkileri

İç göç, bireylerin ve ailelerin ülke sınırları içerisinde kırsal alanlardan kentlere, kentlerden kırsal alanlara ve bir kentten diğerine ekonomik, sosyal ya da çevresel nedenlerle gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketidir. İç göç, Keleş (1998:48) tarafından "bir ülke içinde bölge, kent ve köy gibi yerlerin birinden diğerine yerleşme amacıyla yapılan hareket" şeklinde ifade edilmekte ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimlerin tarımda makineleşme, doğal kaynak yetersizliği, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği gibi nedenlerle cazibesini yitirmesi sonucunda artış göstermektedir. Aynı zamanda, kentlerin sunduğu iş imkanları, daha yüksek yaşam standartları ve sosyal olanaklar, iç göç hareketlerini tetikleyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda kentten köye göç daha homojen bir yapıya doğru gerçekleştiği ve bireyler de bu değişime çoğunlukla zihinlerinde önceden hazır olarak başladıkları için çoğu kez köyden kente göçten daha az sancılı gerçekleşmektedir. Kentler, birbirlerine benzemeyen yaşam biçimlerine sahip bireylerin aynı yerleşim alanında diğer yaşam biçimlerini kabul ederek yaşayabildikleri heterojen yapılar (Tatlıdil, 1994:385) olduğu ve kırdan göç edenler için son derece karmaşık yapılanmalar ortaya koydukları için kente göç edenler daha büyük sorunlarla karşılaşabilmektedirler.

İç göç, aile yapısını ve toplumsal dinamikleri etkileyen bir dönüşüm süreci ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel geniş aile yapısının hâkim olduğu kırsal bölgelerde, aile üyeleri arasında güçlü dayanışma ve karşılıklı bağımlılık esas olmaktadır. Ancak kent yaşamına geçişle birlikte, çekirdek aile yapısına geçiş hızlanmakta ve aile bireyleri arasındaki rollerin ve ilişkilerin yeniden tanımlanması gerekmektedir (Sarıtaş, 2024:14). Geleneksel aile yapısındaki bireylerin birbirlerine duydukları dayanışma ve bağlılık, kentsel yaşamın bireyselleşmiş yapısıyla yer değiştirdiğinde, özellikle yaşlılar ve çocuklar için uyum zorlukları ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda, yeni yerleşim yerlerinde yeni ilişkilerle karşılaşan aile bireyleri, özellikle de anne babalar üzerlerine almış oldukları sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirebilme kaygısı yaşamaya başlamaktadırlar. Kentin karmaşık yapısında kaygıları artan anne babalar, gelişen teknolojiye de faydalanarak ideal anne baba olmanın yollarını aramaya başlamaktadırlar. Teknolojiyi kullanabilen anne ve babalar için kendilerine yardımcı olabilecekleri çok sayıda kaynak bulunmaktadır. (Yancar Demir, 2018:17). Ancak göç gerçekleştiren, hayatta kalabilme kaygısı artan, teknolojiyi de çok iyi kullanamayan anne babalar ve çocukları için süreç çoğu zaman istenen şekilde gerçekleşmeyebilmekte, istenmeyen şeyler yaşanabilmektedir.

Modern kent yaşamı, kadının aile içerisindeki rolünü de dönüştürme eğilimindedir. Kırsal kesimde daha çok ev içi rollerle tanımlanan kadınlar, kentte eğitim ve iş imkanlarına erişimle birlikte ekonomik hayatta daha aktif bir konum üstlenebilmekte ve bu durum, aile içindeki geleneksel iş bölümü ile modern toplumun beklentileri arasında bazı çatışmaları beraberinde getirebilmektedir. Annelik, biyolojik bir bağ olmanın yanı sıra , aynı zamanda toplumsal bir süreç olarak görülmekte ve bu süreçte kadınlar, annelik rollerini yeniden tanımlama ihtiyacı hissetmektedir (Şenol& Demir, 2023:8). İç göç, annelik deneyimini, ekonomik ve sosyal değişimlerin etkilediği bir yapı haline getirmektedir. İç göçün aile üzerindeki etkileri, göç eden bireylerin ve ailelerin yeni çevreye uyum sağlama çabalarıyla sosyo-ekonomik uyum sürecinde daha da belirgin hale gelmektedir.

Bu süreçte, aileler bir yandan kırsal yaşamdan getirdikleri geleneksel değerleri korumaya çalışmakta, diğer yandan kent yaşamının modern normlarına uyum sağlama zorunluluğuyla karşı karşıya kalmaktadır. Göçün getirdiği ekonomik zorluklar, aile bireylerini daha fazla çalışma saatleri ve yeni iş alanlarına yönlendirmekte, toplumsal

bağların zayıflaması ve komşuluk ilişkilerinin yerini bireyselliğin alması gibi değişen şartlar da ailenin sosyal yapısını yeniden şekillendirmektedir. Göç eden ailelerin, yeni girdikleri sosyal çevrede toplumsal aidiyet hissi oluşturma çabaları önem taşımaktadır. Bu durum, hem bireylerin yeni sosyal çevreye uyum sağlamasını hem de geleneksel değerlerin korunmasını gerektirmektedir. Kadınların ve özellikle annelerin bu süreçte üstlendikleri roller, ailenin uyum sürecinde belirleyici bir faktör olabilmektedir. Bu süreçte annelik, hem koruyucu hem de dönüştürücü bir rol üstlenerek aile içindeki bağların güçlendirilmesi ve yeni çevreye uyum sağlanmasında etkili olmaktadır.

Annelik Kavramı

Yapılan araştırmalara göre annelik, bir çocuğu dünyaya getirme, büyüme ve onun gelişiminden sorumlu olma sürecini ifade eden son derece karmaşık ve kapsamlı bir kavram olarak ele alınmaktadır (Burç, :2). Annelik günümüzde de yerine getirilmesi gereken birçok görev ve sorumluluğu içermekte olup, toplum tarafından yüklenen anlamlar bu rolü emekliliği olmayan bir iş haline getirmektedir. Bu süreç yalnızca biyolojik bir işlev olmanın ötesine geçmekte ve kültürel, duygusal ve toplumsal yönlerin etkileşimi ile şekillenmektedir. Bireyin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama, onu hayata hazırlama ve toplumsal değerlerle donatma görevini üstlenen bu rol hem evrensel hem de bağlamsal özellikler taşımaktadır. Annelik, bu bağlamda rehberlik, eğiticilik ve öğreticilik işlevi bakımından önemli bir sorumluluk gerektirmektedir. Çünkü anne ile çocuk arasındaki ilişki, sosyal bağlılığın ilk örneğini temsil etmektedir (Eşel, 2010:72).

Annelik, toplumsal normlar, kültürel gelenekler ve bireysel koşullar tarafından şekillendirilmekte olup, farklı toplumlarda ve kültürlerde farklı biçimlerde algılanmaktadır. Kadın olma süreci, biyolojik cinsiyetle başlayıp toplumsal roller ve sosyal beklentilerin öğrenilmesiyle şekillenmekte ve toplumda kadının statüsünü belirleyen önemli faktörlerden biri haline gelmektedir (Deliktaş vd., 2015: 280).

Annelik, fedakârlık, sevgi ve özveri gibi niteliklerle bazı toplumlarda idealize edilmekte, bazı modern toplumlarda ise bireysel bir seçim ve sorumluluk olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte annelik, yalnızca çocuğa biyolojik bağlarla bağlı olmayı gerektirmeyen bir bakım ve sorumluluk ilişkisini içermektedir. Evlat edinme, toplumsal bağlamlarda üstlenilen annelik rolleri ya da kolektif sorumluluk anlayışı gibi unsurlar, anneliğin biyolojik bir rol olmanın ötesinde bir anlam taşıdığını göstermektedir. Tarih boyunca annelik, kadınların toplumsal statülerini ve rollerini belirleyen önemli unsurlardan biri olmasının yanı sıra, toplumsal kimliklerinin şekillenmesinde de merkezi bir rol oynamaktadır. Bahçe (2008:13)'ye göre, annelik rolü kadının diğer tüm rollerinden önceliklidir. Kutsallaştırılmış annelik miti, anne olmanın bir kadın için tamamlanma ve adanmışlık anlamına geldiğini vurgulamaktadır. Bu anlayışa göre annelik, karşılık beklemeden, sınırları belirsiz bir şekilde verilen bir emek gerektirir. Ayrıca, annelik, çocuğun karşılaşılabileceği her türlü sorunla ilgili birincil sorumluluğu da üstlenmektedir.

İçinde bulunulan toplum ve yaşanan değişim anneleri farklı tercihlerde bulunmaya mecbur etmektedir (Sili Kalem, 2021:91). Günümüzde annelik, yalnızca çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktan ibaret bir süreç olarak görülmemekte; aynı zamanda çocuğun sosyal, kültürel ve duygusal gelişimini destekleyen çok yönlü bir görev olarak algılanmaktadır. Kadınların çalışma yaşamına katılım oranlarının artması, eğitim seviyelerindeki yükselme, bireysel özgürlük arayışları ve toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmaları gibi faktörler, annelik rolünü geçmişe kıyasla daha esnek ve çok boyutlu hale getirmektedir (Deliktaş, 2015: 274).

Modern dünyada annelik, kadının bireysel ihtiyaçları ile toplumsal beklentiler arasında bir denge kurmasını gerektiren bir sürece dönüşmüş bulunmaktadır. Annelik süreci, bireysel, çevresel ve kültürel faktörlerin etkisiyle şekillenmekte olup, her kadında farklı bir deneyim ortaya koymaktadır. Çalışma yaşamı, sosyal statü, ekonomik koşullar ve bireysel tercihler, kadınların annelik deneyimlerini çeşitlendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu durum, anneliğin yalnızca bireysel bir deneyim olmaktan öteye geçerek toplumların sosyo-kültürel yapılarının bir yansıması olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak annelik, tarih boyunca farklı anlamlar kazanmış ve toplumsal-bireysel dinamikler çerçevesinde dönüşen bir olgu olarak yansımaktadır. Günümüzde annelik, kadınların bireysel yaşamları ile toplumsal rollerini birleştiren bir kavram olmasının yanı sıra, toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulandığı bir alan haline de gelmektedir. Bu nedenle annelik, yalnızca biyolojik bir bağ değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet ve Annelik Roller

Biyolojik olarak "kadın ve erkek olmak" doğal ve doğuştan gelen bir durum olarak kabul edilmekteyken, "kadınlık ve erkeklik" ise toplumsallaşma süreciyle birlikte kültürel bir oluşuma işaret etmektedir (Hepşen, 2010:14). Şenol'a (2018:318) göre toplumsal cinsiyet kavramı, bir yandan hem kadın hem de erkek için toplum tarafından üretilen rollerin bir inşası olarak değerlendirilmekte, diğer yandan ise bireylerin bedenlerine zorla kabul ettirilen bir kategori

olarak ele alınmaktadır. Annelik süreci, toplumsal cinsiyet rolleri ile birlikte zaten kadının yaşamında ortaya çıkabilecek köklü değişikliklerin habercisidir (Çelik & Akdeniz, 2020:369). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınların anneliğinin ön plana çıkarılması çocuğa ilişkin sorumlulukların da kadına yüklenmesi anlamına gelmektedir (Gezer Tuğrul, 2019:84). Annelik, yalnızca bir bireyin çocuk sahibi olma ve bakımını üstlenme süreciyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda toplumsal, kültürel ve psikolojik bir rolü de içermektedir. Annenin rolü, toplumdan topluma farklılık gösteren normlar ve değerlerle şekillenmekte olup, modern dünyada bu rollerin nasıl algılandığı ve anneliğin toplumdaki yerinin nasıl dönüştüğü önemli bir araştırma konusu haline gelmektedir. Şehirleşme, ekonomik bağımsızlık ve kadınların iş gücüne katılımı gibi sosyo-ekonomik değişimler, annelik deneyimini yeniden yapılandırmaktadır. Bu bağlamda, kadınların profesyonel yaşamları ile annelik sorumlulukları arasında denge kurma çabası, anneliğin yalnızca biyolojik bir süreç olmanın ötesine geçtiğini ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında bir kimlik inşasına dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Toplumsal cinsiyet normları, annelik rolünü biçimlendiren önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Annelerden sevgi, özveri ve fedakârlık gibi niteliklerin beklendiği toplumlarda annelik, bireysel bir sorumluluk olmanın ötesine geçmekte ve toplumsal normlar tarafından şekillendirilmektedir. Tarihi süreç içerisinde kadınlar, annelik rolleriyle ön plana çıkmakta ve çoğu zaman anne olma potansiyelleri üzerinden değerlendirilmektedirler (Demirci, 2015:81). Bununla birlikte, kadınların iş gücüne katılımları, eğitim seviyeleri ve bireysel seçim özgürlükleri gibi faktörler annelik rolünü daha esnek ve çok boyutlu hale getirmektedir. Bu durum, annelik pratiğinde daha fazla çeşitliliğe ve farklı deneyimlere yol açmaktadır. Özellikle kırsal ve kentsel alanlar arasındaki farklılıklar, annelik rolünün nasıl algılandığını ve nasıl yerine getirildiğini etkilemektedir. Bu bağlamda, toplumsal-kültürel yapılar ile aile yapıları arasındaki karşılıklılık ve belirleyicilik ilişkisine dikkat çekmek gerekmektedir. Belli bir toplumsal-kültürel yapı içerisinde geçerli olan aile yapılarının, farklı sosyo-kültürel bağlamlara doğrudan taşınamayacağı ifade edilmektedir (Karataş, 2001:97).

Kırsal bölgelerde annelik, daha kolektif bir yapıya sahip olmakta ve toplumsal dayanışma ile güç kazanmaktadır. Kadınlar, geniş aile yapısı içinde özellikle aile bireylerinden destek alarak çocuklarını yetiştirmekte ve aynı zamanda ev işleri ile tarımsal faaliyetlerde aktif roller üstlenmektedirler. Kentsel alanlarda ise annelik, daha bireysel bir nitelik taşımakta; anneler, profesyonel yaşamlarının ve modern yaşam koşullarının getirdiği sorumluluklarla başa çıkmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durum, annelik rolünün yeniden yapılandırılmasına yol açmakta ve kimi zaman yalnızlık ile stres gibi duygusal zorluklarla başa çıkma gerekliliği ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak, annelik deneyimi, toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimlere bağlı olarak farklı biçimlerde şekillenmektedir. Bu şekillenmede iç göçün önemi de belirgin olduğu için bu çalışmada iç göçün annelik rolü üzerindeki etkisi tartışılmaya çalışılacaktır.

İç Göç ile Değişen Annelik Roller: Yeni Bir Perspektif

Anne çocuk ilişkisi, sosyal bağlılığın ilk örneğini oluşturmaktadır (Esel, 2010: 72). Toplumsal cinsiyet rolleri, anne çocuk ilişki ağını belirlediği gibi kırsal ve kentsel yaşamlarda annelik rollerini de ayırtmaktadır. Köyde annelik, genellikle geniş aile desteğiyle birlikte çocukların fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmakta ve topluluk dayanışması içinde şekillenmektedir. Kentte ise annelik, bireyselleşen yaşamın ve artan ekonomik sorumlulukların etkisiyle daha fazla koruma, eğitim ve gelecek kaygısını barındıran bir role dönüşmektedir.

İç göçte istisnalar dışında aileler göçe konu olmaktadır (Erkal, 1997:155). İç göçle birlikte annelik, köy ve kent arasındaki iki farklı sosyal ve ekonomik bağlamın dinamikleri arasında yeniden şekillenmektedir. Köy yaşamı, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin güçlü bir şekilde hissedildiği, geniş aile ve topluluk desteğiyle sürdürülen bir düzen sunmaktadır. Bu bağlamda anneler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada yalnızca bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal destek mekanizmalarının sağladığı bir güvenlik hissine dayanmaktadır. Buna karşın, kente göç eden anneler, köydeki bu güvenli ve dayanışmacı ortamdan uzaklaşarak bireyselleşmiş ve daha rekabetçi bir düzenin içine girmektedir. Bu süreçte, ekonomik kaygılar ve kentsel yaşamın belirsizlikleri annelerin endişe düzeylerini artırmakta, bu da onların köye oranla yeni yerleşim yerlerinde daha koruyucu bir tutum sergilemelerine neden olabilmektedir. Özellikle göç edilen yerde yabancı insan sayısının fazla olması, annenin kendisi ve çocuklarının emniyetinden emin olamaması gibi yaşanan olumsuzluklar, annelerde güvensizlik duygusunu tetikleyerek çocuklarının fiziksel ve psikolojik sağlıklarına daha fazla odaklanmalarına sebep olmaktadır.

Kent yaşamı, anneleri yalnızca ekonomik olarak değil, sosyal anlamda da farklı zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Kırsalda çocuklar, açık alanlarda serbestçe oyun oynarken topluluk üyeleri tarafından doğal bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Ancak kente göç eden bir anne için bu güvenlik hissi ortadan kalkmakta ve çocuğun her hareketi annenin bireysel sorumluluğuna dönüşmektedir. Aynı zamanda, kentin karmaşık sosyal yapısı, çocukların farklı kültürlerle ve davranış biçimleriyle daha erken tanışmalarına neden olabilmektedir. Bu durum,

anneleri çocuklarının kimlik gelişimi ve değerlerini koruma konusunda daha bilinçli ve hassas bir tutum sergilemeye itebilmektedir.

Göçün getirdiği bu dönüşüm, anneliği toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden inşası sürecine dahil etmektedir. Anneler, bir yandan geleneksel rollerini sürdürmeye çalışırken, diğer yandan modern kent yaşamının gerekliliklerine uyum sağlamak durumunda kalmaktadırlar. Bu ikili baskı, annelik deneyimini daha karmaşık ve çok yönlü bir hale getirebilmektedir. Kentte annelik, çocukların yalnızca fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda onların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini destekleyen bir role evrilmektedir.

Sonuç olarak, iç göçle birlikte annelik, sadece bireysel bir deneyim değil, aynı zamanda toplumsal değişimlerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Kırsaldan kente geçiş, anneleri yeni bir güvenlik ve aidiyet arayışına iterken, onların toplumsal rolleri üzerindeki baskıyı da artırabilmektedir. Bu dönüşüm, annelik rolünü modern kent yaşamının koşulları altında yeniden tanımlanması gereken bir kimlik haline getirmektedir. Annelik, böylece yalnızca bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal değişimin bir göstergesi olarak anlam kazanmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada kullanılan yöntem, sahadan elde edilen verilerin zenginliği ve derinliğiyle araştırmaya önemli bir katkı sağlamaktadır. Özellikle iç göçün annelik rolleri üzerindeki etkilerini anlamak için saha araştırması, yerinde gözlemler ve doğrudan görüşmelerle detaylı veriler sunma potansiyeline sahiptir. Ancak saha araştırmaları, özellikle toplumsal cinsiyet ve göç gibi hassas konular ele alındığında, çeşitli zorluklar barındırmaktadır.

Bu araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sahası olarak seçilen Kırıkkale, köyden kente göçün yoğun olduğu bir il olduğu için göç eden annelerle görüşme yapılmasına imkân sağlar niteliktedir. Katılımcıların yaşadıkları dönüşüm sürecini ve annelik deneyimlerini daha iyi anlayabilmek için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş, açık uçlu sorular aracılığıyla detaylı ve bağlam içinde veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Çalışmaya başlamadan önce kadınlarla görüşmenin daha kolay ve rahat olacağı öngörülmüş, ancak saha koşulları ve yerel dinamiklerin, araştırma sürecini belirli ölçüde zorlaştırdığı fark edilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde havaların mevsimsel olarak soğuk olması, kadın esnaf sayısının oldukça az olması ve mevcut kadınların büyük bir kısmının görüşme taleplerini reddetmesi, görüşme sayısına ulaşmayı güçleştiren etkenler arasında yer almaktadır. Bu sebeple görüşme yapılan anne sayısı 17 ile sınırlı kalmıştır. Bunun yanı sıra, görüşme yapılan annelerin neredeyse tamamının eşlerinden izin alarak çalışmaya katılmaları dikkat çekici bulunmuştur. Bu durum, toplumsal cinsiyet rolleri ve patriyarkal yapının bölgedeki etkilerini ortaya koyması açısından son derece önemli bir veri olarak değerlendirilmiştir.

Bu zorluklara rağmen, saha çalışması sayesinde elde edilen veriler, araştırmaya derinlik kazandırmakta ve annelerin bireysel deneyimlerini, toplumsal bağlamla ilişkilendirme fırsatı sunmaktadır. Katılımcıların ifade ettikleri duygular, endişeler ve yaşadıkları dönüşümler, iç göç ve annelik ilişkisine dair özgün bir perspektif oluşturmayı mümkün kılmaktadır. Sahadan elde edilen veriler, sadece bireysel hikâyeleri değil, aynı zamanda toplumsal yapının annelik üzerindeki etkilerini de anlamaya yönelik değerli bir zemin sağlamaktadır.

Demografik Bilgiler

Araştırma kapsamına dahil edilen ve görüşmeyi kabul eden annelerin yaş ortalaması 52 olarak tespit edilmiştir. Bu yaş ortalaması, göç sürecine ve sonrasında oluşan toplumsal ve bireysel değişimlere dair verilerin, yaşam deneyimleri ile desteklenmesine olanak sağlamaktadır. Orta yaş grubundaki bu kadınların, yaşamlarının farklı evrelerinde hem köy hem de kent yaşamını deneyimlemiş olmaları, geçiş sürecinin etkilerini daha derinlemesine anlamaya yardımcı olmaktadır.

Toplamda 17 katılımcıyla gerçekleştirilen görüşmeler, kırsaldan kente göçün bireyler ve aileler üzerindeki etkilerini anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan 9'u eğitim nedeniyle, 2'si ulaşım ve iş nedeniyle, 6'sı ise yalnızca iş olanakları nedeniyle göç ettiklerini ifade edilmiştir. Bu durum, göçün temel motivasyonlarının, ekonomik olanaklar ve çocukların eğitime erişim gibi faktörler etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Eğitim ve iş, özellikle kırsaldan kente göç eden aileler için öncelikli kaygılar arasında yer almakta, bu da bireylerin ve ailelerin toplumsal yapılarındaki dönüşümün temel sebeplerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında dikkate değer bir gözlem, katılımcıların neredeyse tamamının görüşmeye eşlerinden izin alarak katılım sağlamış olmalarıdır. Özellikle eşleri yanında olmayan kadınların, görüşmeler sırasında belirgin bir tedirginlik sergiledikleri ve sorulara çekinerek cevap verdikleri gözlemlenmiştir. Bu durum, toplumsal yapı içerisindeki kadınların bağımsız hareket etme konusunda sınırlandırıldıklarını ve erkeklerin izin ya da onay

mekanizması üzerinden kadınlar üzerinde kontrol sağlandığını ortaya koymaktadır. Kadınların bu davranış biçimi, patriyarkal sistemin bireysel özgürlükler üzerindeki etkisini anlamak açısından son derece dikkat çekicidir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri, iç göç sürecindeki toplumsal dönüşümün bir diğer önemli göstergesidir. Verilere göre, katılımcıların yarısından fazlasının eğitim düzeyi ilköğretim ile sınırlı kalmaktadır. Bu düşük eğitim düzeyi, göç eden kadınların iş piyasasına entegrasyonunda ve kentsel yaşamın gerekliliklerine adapte olma süreçlerinde belirgin bir engel teşkil etmektedir. Eğitimin sınırlı kalması, hem bireysel olarak kadınların sosyal ve ekonomik fırsatlara erişimini kısıtlamakta hem de aile içinde üstlendikleri rollerin geleneksel kalıplar içinde kalmasına neden olmaktadır.

Ekonomik faaliyetler açısından bakıldığında, katılımcıların büyük bir kısmının köy yaşamında hayvancılıkla uğraştığı, ancak kente geldiklerinde bu uğraşı terk etmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Kentteki ekonomik yapı ve yaşam tarzı, kadınların ekonomik üretime katılım biçimlerini büyük ölçüde değiştirmektedir. Köyde topluluğun desteğiyle sürdürülen hayvancılık gibi faaliyetler, kente yerini bireyselleşmiş yaşam pratiklerine ve çoğunlukla ev içi rollere bırakmaktadır. Bu dönüşüm, kadınların kentsel yaşamda üretimden uzaklaşmalarına ve ekonomik anlamda daha bağımlı bir konuma gelmelerine yol açmaktadır.

Sonuç olarak, bu demografik bulgular, göç sürecinin bireylerin ve ailelerin yaşamındaki çok boyutlu etkilerini göstermektedir. Yaş, eğitim düzeyi, ekonomik faaliyetler ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi unsurların bir araya gelerek oluşturduğu bu tablo, göçün yalnızca fiziksel bir yer değişikliği olmadığını, aynı zamanda bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamlarda yeniden konumlanmalarına neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu süreçte kadınların yaşadığı zorluklar ve dönüşümler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kentsel yaşamın karmaşıklığının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Bulgular

Anneler, çocukları için çoğu zaman fedakârlık yapmakta ve onları en iyi şekilde yetiştirmeyi hedefleyen bir rol üstlenmektedirler. Bu çalışmada, iç göçün annelik rolü üzerindeki etkilerini anlamak amacıyla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, üç ana grupta toplanmıştır. İç göçün annelik rolü üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve sosyolojik bir perspektifle analiz edilmiştir. Bu analiz, iç göç sürecinin annelerin toplumsal rollerinde nasıl bir dönüşüm yarattığını ve bu dönüşümün annelik görev ve sorumlulukları üzerindeki yansımalarını ortaya koymaktadır.

"Daha İyi Bir Gelecek İçin"

Katılımcıların büyük bir kısmının, göç etmelerinin nedenini çocuklarının geleceğiyle ilişkilendirdikleri dikkati çekmiştir. Katılımcıların bir kısmı eğer çocukları olmasaydı köyde yaşamaya devam edebileceklerini belirtmiştir. Katılımcılardan K1, *"Orada hayvancılık yapıyorduk, burada esnaflık yapıyoruz. Orada eş dost vardı, burada yok. Orada işleri erteleyebiliyordun, burada öyle bir şey yok, sürekli takviye yapmak zorundasın. Eve sabah girip gece çıkıyoruz. Her şey onlar için"* şeklindeki ifadesi ile bu durumu ortaya koymuştur. Bu açıklama, katılımcıların, köydeki yaşam koşullarını, özellikle ailevi destek ve işin esnekliği açısından daha rahat bir yaşam olarak gördüklerini ancak kentteki yoğun iş temposunun, çocuklarının geleceği için katlanmaları gereken bir fedakârlık olduğuna işaret etmektedir.

K-2'nin, *"Köydeyken çocuklarımdan okumaları için çok uğraş veriyordum ama tam bir eğitim veremiyordum. Köydeki işlerden ilgilenemiyordum, o yüzden çocuklar da sürekli bir rezilliğin içindeydi. Ama Kırıkkale'ye taşındıktan sonra çocukların eğitimine daha ağırlık vermeye başladım. Kendim çalışmaya başladım ve çocuklarımdan eğitimine destek olmak için, eve destek olmak için çocuklarımla o şekilde okutmaya başladım"* şeklindeki ifadesi çocuklarının eğitimine olan vurguyu ve göçün sadece mekânsal değil, aynı zamanda çocukların geleceği için yapılan bir yatırıma dönüştüğünü ortaya koymaktadır. K-2, göçün, çocuklarının eğitimine daha fazla zaman ve enerji ayırabilmesine olanak sağladığını ifade etmektedir.

K-3 de *"Köyde yeterince ilgilenemiyorduk tabii ki de çocuklarımızla, gerekli ilgiyi gösteremiyorduk. Eğitimi alamıyorduk yeterince, orada daha iyi eğitim görsünler diye gittik zaten"* diyerek göçün çocukların eğitimi ve daha iyi bir yaşam sürmeleri için yapılan bir tercih olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların çocuklarının geleceği için yaptığı fedakarlıkların ve aldıkları kararların, annelik rolünü nasıl dönüştürdüğü daha net bir şekilde ifadelerden anlaşılmaktadır. İç göç süreci, sadece fiziksel bir yer değiştirme olgusunu değil, aynı zamanda katılımcıların yaşam biçimlerini, değerlerini, anne olma biçimlerini ve sosyal rollerini de dönüştüren bir süreci mükterdir kılmaktadır.

Katılımcıların çoğu, göç etme kararlarını, özellikle çocuklarının daha iyi bir eğitim almaları ve daha parlak bir geleceğe sahip olmaları için aldıklarını belirtmişlerdir. K-1'in sözlerinden, *"Orada hayvancılık yapıyorduk, burada esnaflık yapıyoruz, orada eş dost vardı, burada yok, orada işleri erteleyebiliyorduk, burada öyle bir şey yok, sürekli"*

takviye yapmak zorundayız, eve sabah girip gece çıkıyoruz, her şey onlar için" şeklindeki ifadeler, annelik rolünün göçle birlikte nasıl daha da yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Çocuklarının geleceği için yapılan tüm çaba ve fedakarlıklarla, çocukların annenin hayatındaki merkezî konumda yer aldığına vurgu yapılmaktadır. Anneler, sadece çocuklarına bakmakla yetinmeyip, onların gelecekleri için ekonomik ve sosyal bir mücadeleyi de bereberinde sürdürmektedirler. Bu ifadeler, onların annelik rollerini farklı bir boyuta taşıdıklarını da ortaya koymaktadır.

Annelik rolünün, iç göçün sağladığı imkânlarla değişim gösterdiği K-2'nin ifadelerine şu şekilde yansıdığı görülmektedir: "Köydeyken çocuklarımdan okumaları için çok uğraş veriyordum ama tam bir eğitim veremiyordum, köydeki işlerden ilgilenemiyordum, o yüzden çocuklar da devamlı bir rezilliğin içindeydi ama Kırıkkale'ye taşındıktan sonra çocukların eğitimine daha ağırlık vermeye başladım". Katılımcının ifadeleri, köydeki yaşam koşullarının çocuklarına gereken ilgiyi ve eğitimi veremediğini belirtirken, kentteki yaşamın çocuklarına daha fazla eğitim ve gelecekte daha fazla fırsatlar sunacağına inançlarının olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada günümüzde annelik rolü sadece bir bakım verme sorumluluğundan ibaret değil, aynı zamanda çocukların toplumsal olarak kabul görebilecek bir geleceğe ulaşmaları için sorumluluk hissetmeleri; çocuklarına bir meslek ve daha iyi şartlarda yaşama şartları sağlamaları için imkânlar oluşturmaları gerektiğinin düşünülmeyle başladığını göstermektedir.

Görüşmeler yapılırken annelerin iç göç sürecinde, çocuklarının geleceğini garantilemek için daha bilinçli olmaları gerektiğinin farkına vardıkları anlaşılmıştır. Katılımcılar, göç ettikleri kentte, daha fazla iş gücü harcayarak ve çocuklarının eğitimine daha fazla yatırım yaparak, annelik rollerini yeniden şekillendirdiklerine vurgu yapmaktadırlar. K-3'ün, "*Köyde yeterince ilgilenemiyorduk, tabii ki de çocuklarımızla, gerekli ilgiyi gösteremiyorduk, eğitimi alamıyorduk yeterince, orada daha iyi eğitim görsünler diye gittik zaten*" şeklindeki ifadeleri, göçün annelik rolü üzerindeki dönüştürücü etkisini göstermektedir. Bu ifadeler annelerin, sadece çocuklarına günlük bakım sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda onların daha iyi bir eğitim alabilmeleri için ekonomik ve sosyal hayatın içinde daha fazla sorumluluk aldıkları anlaşılmaktadır.

Bu çabalar, iç göçün getirdiği zorluklarla paralel olarak yürümektedir. Katılımcılar, şehirdeki yaşam koşullarını, köydeki yaşamla kıyaslayarak çocuklarının geleceği için katlanmak zorunda oldukları zorlukları dile getirmişlerdir. Bu zorlukların başında, ekonomik açıdan daha fazla yük altına girme, iş gücü piyasasında daha fazla zaman harcama ve şehirdeki yaşamın getirdiği stresli koşullar bulunmaktadır. Ancak, tüm bu zorluklara rağmen, katılımcılar için en önemli hedef, çocuklarının daha iyi bir eğitim almaları ve gelecekte daha fazla fırsatlara sahip olmaları gelmektedir. Bu da annelik rolünün toplumsal bağlamda daha anlamlı ve güçlü bir hale gelmesine neden olmuştur.

Göç, annelerin annelik anlayışını sadece fiziksel bakım sağlama noktasından, çocukların geleceğini şekillendirme ve onların toplumsal hayata katılımını sağlama noktasına taşıyan bir süreci kılmaaktadır. Annelik, artık çocukların sağlıklı bir şekilde büyümeleri ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için verilen bir sorumluluğun ötesine geçmekte, onların toplumsal düzeyde eşit fırsatlara sahip olmaları için yapılan bir mücadeleye dönüşmüştür. Bu süreç, annelerin göçle birlikte hayata dair daha fazla sorumluluk üstlenmeleri, aynı zamanda toplumsal normlarla da şekillenen ve toplumun beklentilerine göre yeniden inşa edilen bir annelik anlayışını ortaya çıkarmıştır.

“Etraf Çok Kötü”

Türkiye’de iç göçlerle birlikte kentlerde yaşamaya başlayan aileler, modernleşmenin ve kentleşmenin sonucu olan bazı yeni şartlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Engin, 2021:237). Yeni şartlar, anneleri alışık olmadıkları ortamlarla karşı karşıya getirdiği için anneler çoğu kez zorlanmaktadır. Annelik, geleneksel toplumsal ilişkilerin içinden beslenen bir süreç olmakla birlikte annelik kimliğini besleyen farklı toplumsal ilişki ağları da bu süreç içinde önemli bir yer tutmaktadır (Özden, 2020:98). Katılımcıların çoğu, köyde çocuklarını dışarıda rahatça bırakabilirken, kente geldiklerinde bu durumu yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar, kentin ortamının tehlikeli ve kirli olduğunu, bu nedenle çocuklarının evde sosyalleşmelerini istediklerini ifade ettikleri dikkati çekmiştir. K-1, "*Geldi tabi alışkın olmadığımız bir durum, üniversite ortamı, ilk geldiğimiz sene gece yarısı 3-4'te öğrenciler dışarıda, en başta en garip gelen odur,*" şeklinde ifade ederken, "*Endişelendim evet, kızım dedim size üniversite okuyun demiyorum ama yine de destekliyoruz, yani bir anne olarak üzüldüm, en üzüldüğüm şey o oldu. Bir de anne-baba okusun diye gönderiyor ama herkes var, o yüzden en garibime giden o oldu*" şeklinde de kent yaşamının çocukları için korkutucu olduğunu ve bu sebep ile de daha koruyucu bir tutum sergilemelerine neden olduğunu belirtmiştir. K-2, "*Yani çocuklarımıza köydeyken çok bir ilgilenemiyorduk, çünkü oyun oynamalarını göremiyorduk bile, çünkü biz tarlada olduğumuz için göremiyorduk bile, kente gelince eve kitliyoruz çünkü dışarıya güvenimiz yok, köyde dışarıya bırakmak yönünden rahattı ama kentte bırakamıyoruz,*" şeklindeki açıklaması kentsel yaşamın, anne-babaları daha korumacı bir rol üstlenmeye ittiğini ve çocukların dış dünyayla etkileşimde bulunma şekillerini kısıtladığını göstermektedir. K-3, "*Köyde rahatça dışarı bırakıyorduk, kentte bırakamıyoruz, evde oynadılar,*" diyerek, kentsel yaşamın getirdiği endişeleri ve bu endişelerin çocukların oyun alanlarını nasıl daralttığını vurgulamaktadır. K-4 ise,

"Kendilerini bırakıyorduk, oynuyorlardı, kentte her zaman evde olmalarını istedik," diyerek, kente geldiklerinde çocuklarını sürekli evde tutarak onları koruma ihtiyacı hissettiklerini belirtmiştir.

Farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin aynı sosyal ortamda bir araya gelmesi, uyum sürecinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Kurtuldu & Şahin, 2018:39). Bu durum, iç göç eden annelerin kentsel hayata adım attıklarında çocuklarını daha fazla kontrol etme ve koruma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların ifadeleri, köy yaşamı ile kent yaşamı arasındaki farkları ve bu farkların annelik rollerine nasıl yansıdığını net bir şekilde göstermektedir. Köyde çocuklar daha özgürce dışarıda oyun oynarken, kentte anne-babalar çocuklarını dışarıda bırakmaktan çekinmektedir. Bu değişim, sadece fiziksel ortamın farklılığından değil, aynı zamanda kentsel yaşamın sunduğu farklı sosyal ve kültürel risklerden kaynaklanmaktadır. İç göç ile birlikte, katılımcılar çocuklarını daha fazla denetim altına alma gereksinimi duydukları anlaşılmaktadır. K-1'in, "gece yarısı 3-4'te öğrenciler dışarıda" demesi, kentsel alandaki serbestlik ve gecenin getirdiği sosyal güvensizlik duygusunu yansıtmaktadır. Bu durum, kentsel yaşamda annelerin çocuklarının güvenliği konusunda daha fazla kaygı duymalarına ve dolayısıyla onları daha korumacı bir şekilde evde tutmalarına neden olmaktadır.

K-2'nin ve K-3'ün ifadeleri de benzer şekilde, köyde çocukların dışarıda oyun oynayabilmesi kolayken, kentte güvenlik endişeleri nedeniyle onları evde tutma gerekliliğini vurgulamaktadır. Katılımcıların, kentsel ortamı kirli ve tehlikeli olarak nitelendirmeleri, çevresel faktörlerin çocuklarını sosyalleştirme biçimlerini ve günlük yaşantılarını nasıl dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu durum, aynı zamanda modern kent yaşamının getirdiği izolasyon ve anonimleşme ile de ilgilidir. Kentsel alanlar, daha fazla bireyselleşmeye ve daha az toplumsal bağ kurmaya yol açmaktadır. Köyde ise insanlar birbirini tanır, komşuluk ilişkileri daha güçlüdür ve çocuklar dışarıda rahatça oynayabilirler. Kentte ise bu bağlar zayıflar ve çevresel faktörler nedeniyle çocukların dışarıda güvenli bir şekilde oynamaları mümkün olmamaktadır. K-4'ün "*Kentte her zaman evde olmalarını istedik*" şeklindeki açıklaması, kentteki yaşamın getirdiği güvenlik endişelerinin annelik rolünü nasıl yeniden şekillendirdiğine işaret etmektedir. Kentteki sosyo-kültürel yapı, anneleri çocuklarının sosyal hayatlarını sınırlamaya itmiş, evde sosyalleşmeye yönlendirmiştir.

Bu durum, aynı zamanda çocukların toplumsal becerilerinin gelişmesini de büyük oranda etkilemektedir. Çocuklar, doğal ortamlarında arkadaşlarıyla özgürce vakit geçirebilirken, kentte bu sosyal etkileşimler sınırlı hale gelmektedir. Annelik rolü, bu bağlamda, çocukların hem fiziksel hem de duygusal güvenliklerini sağlama sorumluluğuna da dönüşmektedir. Katılımcıların, "*dışarıya güvenimiz yok*" ve "*evde sosyalleşmelerini istedik*" gibi ifadeleri, çocukların sosyalleşme biçimlerinin, onların güvenliğini sağlama isteğiyle şekillendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, iç göçle birlikte annelik rolü, çevresel faktörlerin etkisiyle daha fazla denetim ve koruma temeline oturmuştur. Annelik, artık sadece çocukları büyütmeye ve eğitmeye değil, aynı zamanda onları kentsel hayattaki risklerden koruma ve güvenli bir şekilde sosyalleşmelerini sağlama çabasına da dönüşmektedir. Kentsel yaşamın getirdiği tehditler ve güvensizlik, annelerin çocuklarını daha korumacı bir şekilde kontrol etmelerine ve dolayısı ile istemeden de olsa onların sosyal becerilerini kısıtlamalarına yol açmaktadır.

Değişen Roller: Kentleşme ve Anneliğin Evrimi

Toplumsal değişimlerin, bireylerin günlük yaşamlarını, değer yargılarını ve beklentilerini dönüştürerek, özellikle aile içindeki rolleri köklü şekilde etkilediği bilinmektedir. Aileye ilişkin değer kalıpları, tutumlar ve normlar değişmekte, annelik ve babalık rollerine yüklenen anlamlar farklılaşmakta, süreç içerisinde farklı anne-babalık şekilleri ortaya çıkmaktadır (Bayer, 2020:44). Kente göç eden bireyler, alıştıkları yüz yüze ve samimi ilişkileri formel ilişkilerle değiştirirken, aynı zamanda kent yaşamına uyum sağlama sürecine de girmektedirler (Bayer, 2013, s.106-107). Bu değişimler bireylerin özellikle de kadınların gündelik yaşam rutinlerinin farklılaşmasını ve annelik rollerine ilişkin değişimleri de beraberinde getirmektedir (Akbaş&Dursun, 2022:113). Göç eden annelerin deneyimleri ve uyum çabaları, bu değişimlerin en açık göstergelerindendir. Kırsal alanda çocuk bakımı ve ebeveynlik pratikleri, kentleşmeyle birlikte önemli bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşüm, annelerin koruyuculuk rollerini artırırken, modernleşen toplumun etkisiyle çocuklardan daha yüksek beklentiler doğurmakta ve annelik kavramı daha karmaşık bir hal almaktadır.

Aile içerisinde ebeveynin sosyal hayatı, ekonomik durumu, kişilik özellikleri ve eğitim düzeyi kadar yerleşim yeri de çocuğun hayatında önem arz etmektedir. Atamtürk'ün (2021:170) de belirttiği üzere, kırsal alanda çocuk bakımının doğallığı kentle birlikte hızla değişmiştir. Kırsalda çocuklar doğayla iç içe oyun oynayarak sosyalleşirken, kentte sosyal etkinlikler ve eğitsel faaliyetler ön plana çıkmaktadır. Katılımcı K-11'in belirttiği gibi, "*Kırda çocuklar diğer köy çocuklarıyla bahçede oynarlardı. Kentte ise kurslara ve spor etkinliklerine katılmalarını sağlıyorum.*" kentleşmeyle birlikte çocukların oyun biçimlerinin ve sosyal çevrelerinin değişmesi, annelik rolündeki evrim ile paralel bir gelişim göstermektedir. Artık anneler, çocuklarının eğitimleri için farklı bir vizyon geliştirmekte, okul başarılarını ve kariyer hedeflerini ön plana almaktadırlar. Katılımcı K-12, "*Kırda okulu bitirip bir meslek*

edinmelerini istiyordum, kentte kariyer yapmalarını istiyorum." diyerek, göç sonrası değişen annelik anlayışını vurgulamaktadır.

Kentleşmenin getirdiği bu değişim, yalnızca çocukların eğitimiyle sınırlı kalmamaktadır. Annelik rolündeki temel dönüşümler, annelerin kendi iş gücü piyasasına katılımlarıyla da ilişkilidir. Kırsalda, çocuklar genellikle erken yaşta aile işlerine yardımcı olurken, kentte eğitim ve kariyer odaklı bir yaşam tarzı benimsenmektedirler. Kırsalda çocukların tarım işlerinde yardımcı olmaları beklenirken, kentte bu beklentiler yerini daha akademik ve kariyer odaklı hedeflere bırakmaktadır. Katılımcı K-13, "*Kırda tarım işlerinde yardımcı olmalarını bekliyordum. Kentte ise daha akademik başarı odaklı oldum.*" Şeklindeki ifadesi ile çocuklardan beklenen sosyal ve ekonomik katkının değiştiğine dikkat çekmektedir.

Kentte annenin rolü yalnızca eğitimde değil, ekonomik sorumluluklar alanında da önemli bir evrim geçirmiştir. Kırsalda, aile büyüklerinin desteğiyle annelik yaparken, kentte yalnızca kendi çabalarıyla bu rollerin üstesinden gelmek zorunda kalan anneler, maddi zorluklarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Katılımcı K-14, "*Kırda aile büyüklerinden yardım alıyordum. Kentte her şeyi tek başıma yapmak zorundayım.*" diyerek, kent yaşamının sunduğu yalnızlık ve yüklerin arttığını belirtmektedir.

Toplumsal cinsiyet bağlamında, göç eden annelerin karşılaştığı toplumsal beklentiler de farklılık göstermektedir. Kentleşmeyle birlikte, kadınlar üzerindeki toplumsal baskılar artmış, annelik sadece bir ebeveynlik görevi olmaktan çıkıp, aynı zamanda çocukların geleceğini şekillendiren bir "performans" haline gelmiştir. Bu durum, annelerin çocuklarının başarısını kişisel bir yansıma olarak görmelerine ve kendi kimliklerini bu başarılarla tanımlamalarına yol açmaktadır. Katılımcı K-15, "*Kırda okula gitmeleri yeterliydi. Kentte daha fazla beklentim var.*" diyerek, kentte annelerin çocuklarından beklentilerinin arttığını ifade etmektedir.

Kent hayatının ortaya koymuş olduğu yeni riskler ve değişimler, en başta mekânsal olarak sınırlandırılmıyor ve zamansal olarak uzun vadeli etkilerinin hesaplanamıyor olmasından dolayı, geçmişteki tehlikelerden farklılık ortaya koymakta (Sadıkoğlu, 2021:47), bu da anneleri daha kaygılı hale getirmektedir. Bu kaygılar, annenin koruyuculuk rolünün daha da güçlenmesine neden olmaktadır. Kentte çocukları için güvenli bir çevre sağlamak, sağlıklı gelişimlerini desteklemek ve onları başarılı bir geleceğe hazırlamak için anneler, her geçen gün daha fazla sorumluluk üstlenmektedirler. Katılımcı K-11, "*Kırda çocukların sağlık sorunları için doktora gitmek zordu. Kentte bu kolaylaştı ama güvenli bir çevre sağlamak zor oldu.*" diyerek, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşmasına rağmen, güvenli ve korunaklı bir çevre oluşturma zorluklarına dikkat çekmektedir.

Modernleşme ile birlikte, çocukların eğitimi ve toplumsal başarılarının ön plana çıkması, ebeveynlerin çocukları üzerindeki baskılarını daha da arttırmış, çocukların gelişim süreçlerinde beklentiler daha belirgin hale gelmiştir. Çocukların sadece temel eğitimi değil, aynı zamanda sosyal becerileri, kültürel faaliyetlere katılımı, sosyolojik ve psikolojik gelişimleri de annelerin sorumluluğu haline gelmiştir. Bu durum, annelerin yalnızca evde değil, toplum içinde de kendilerine yeni roller biçmelerine neden olmuştur.

Kente gelen birey, kırsal alanla bütün bağlarını kopartmasa dahi artık kentli olmaktadır. Çeşitli konulardaki düşünce ve davranışlar bu noktada değişebilmektedir (Sevinç, vd., 2018:76). Buna paralel olarak göç eden annelerin deneyimleri, modern toplumun değişen dinamikleriyle orantılı bir şekilde değişmektedir. Kırsaldan kente göç, yalnızca çevresel değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik bir dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Kentleşme ile birlikte, annelik, çocukların başarısına odaklanan, sosyal ve ekonomik açıdan daha fazla sorumluluk taşıyan bir role dönüşmüştür. Bu dönüşüm hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, annelerden daha fazla beklenti doğurmuş ve anneliğin toplumsal cinsiyetle ilişkili olarak yeniden şekillenmesinde etkili olmuştur.

SONUÇ

Annelik, tarih boyunca her toplumda önemli rollerden biri olarak kabul edilmiştir. Çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişiminden sorumlu bir süreç olarak şekillenen bu rol, yalnızca biyolojik bir bağla sınırlı kalmayıp, sosyal, kültürel ve çevresel koşullarla da etkileşim içerisinde. Sosyolojik açıdan annelik, bireylerin kimliğini ve rolünü şekillendiren, toplumun devamlılığını sağlayan ve değerlerin aktarılmasında önemli bir işlev üstlenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, annelik rolünün kapsamı ve doğası, içinde bulunulan ortam, mekân ve koşullara bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir.

Göç gibi büyük toplumsal değişimler, annelik rolünü etkileyebilecek faktörler arasında yer almaktadır. İç göç sürecinde, ailelerin daha iyi bir yaşam standardı ve çocuklarının eğitimi için güvenli ortamlarını terk ettikleri gözlemlenmektedir. Bu süreç, anneler için duygusal ve fiziksel anlamda yeni yükümlülükler getirmektedir. Anneler, bu standartlara sahip olmaya çalışmanın yanı sıra göç ettikleri yeni ve yabancı mekânda çocuklarının güvenliğini sağlamak, onları korumak ve yeni koşullara adapte olmalarına yardımcı olmak gibi görevlerle karşılaşabilmektedirler.

Göçün annelik rolü üzerindeki etkileri zamanla karmaşık bir boyuta dönüşebilmektedir. Güvenli bir köy ortamında çocuklarını dışarıda oynatabilen anneler, kentsel ortamlarda bu rahatlığa sahip olamamaktadırlar. Kentsel yaşamın getirdiği tehditler ve çevresel faktörler, anneleri çocuklarını evde tutmaya, onları sürekli gözlem altında bulundurmaya yönlendirmektedir. Bu durum, annelerin koruyucu içgüdülerini tetikleyebilmekte, kaygı düzeylerini arttırabilmektedir. Tüm bu sebeplerle göç sonrası annelik, yalnızca bakım ve yetiştirme rolü olmaktan çıkarak, kriz yönetimi ve güvenlik sağlamaya yönelik bir sorumluluk hâline dönüşebilmektedir.

Göç kararı, genellikle çocuklarının daha iyi eğitim almaları ve onlara daha iyi bir gelecek sağlanması amacıyla alınmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde annelik rolü göç sürecin merkezinde yer almaktadır. Anneler, çocuklarının daha iyi bir eğitim almaları için zorlu bir ortama taşınma kararını desteklemekte ve bu ortamın getirdiği zorluklarla baş etmeye çalışmaktadırlar. Ancak bu yeni ortama çocukların uyum sağlamaları, annelerin sürekli denetim ve rehberlik sunmalarını gerektirebilmektedir. Çocukların güvenliği, sosyal çevreyle etkileşimleri ve kentsel yaşamın risklerine karşı korunması gibi sorumluluklar, annelerin duygusal yükünü artırabildiği gibi bu yeni görevlerini yerine getirebilecek donanımına sahip olmalarını da zorunlu hale getirmektedir.

Sonuç olarak, annelik, toplumların dinamik yapılarında farklılıklar gösterebilen bir rol olmasına rağmen, her koşulda toplumun temel taşlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Göç gibi toplumsal dönüşümler, annelik rolünü daha karmaşık hâle getirebilirken annelerin bu süreçlerde gösterdikleri koruyuculuk ve fedakârlık, bireysel ve toplumsal düzeyde kritik bir öneme sahip olmaktadır. Annelik, yalnızca çocuk yetiştirmekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda onları güvende tutmak, toplumsal değişimlere adapte olmalarına yardımcı olmak ve gelecekteki yaşamlarını inşa etmeleri için gerekli desteği sunmak anlamına da gelmektedir. Bu açıdan göç sonrası annelik, bireysel bir sorumluluktan çok, toplumsal dayanışmanın ve dönüşümün bir yansıması haline dönüşmektedir. Bu durum, sadece annelerin rollerinin değişmesi değil aynı zamanda yüklerinin artması anlamına da gelmektedir.

Günümüzün küreselleşen dünyasında göç hareketlerinin hızlanması ve eskiye oranla ailelerin göç hareketine daha fazla katılıyor olmaları, kadın ve çocukların da göç hareketinin içinde olmalarını beraberinde getirmiştir. Ancak göç öncesi, göç sırası ve göç sonrasında annelere aile bütünlüklerini sağlama ve toplumsal uyumun mümkün olan en kısa süre içinde gerçekleştirilmesi noktasında çok önemli görevler düşmektedir. Bu konuda yapılacak çalışmaların hem annelere hem de yerel yöneticilere yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple konu ile ilgili çalışmalar çok boyutlu hale getirilerek arttırılmalıdır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı No (K)	Yaşı	Eğitimi	Kaç Yıl Önce Göç Etti
K-1	52	Ortaokul	9
K-2	45	Lise	15
K-3	50	İlkokul	25
K-4	67	Eğitim almamış	30
K-5	54	İlkokul	35
K-6	56	İlkokul	25
K-7	67	İlkokul	40
K-8	55	Ortaokul	10
K-9	58	İlkokul	37
K-10	59	İlkokul	25
K-11	45	İlkokul	10
K-12	50	Ortaokul	15
K-13	38	Lise	8
K-14	42	İlkokul	12
K-15	47	Eğitim almamış	20
K-16	39	Lise	7
K-17	48	Ortaokul	17

KAYNAKÇA

Aktaş, G., & Özden, M. (2020). Sosyo-kültürel değişim sürecinde kuşaklararası anneliğin dönüşümü: Denizli ili örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (51), 96–120.

Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(8), 101–129.

Bayer, A. (2020). Modernleşme sürecinde aile: Değişen annelik ve babalık. Tevilat, 1(1), 35–60.

Burç, P. (t.y.). Popüler kültür ve annelik: Anneliğin farklı görünüşleri (ss. 2–12).

Çelik, A. A., & Akdeniz, G. (2020). Kadının anneliğe geçişi ile tüketim alışkanlıklarındaki değişime kuramsal bir bakış. Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 12(2), 367–402.

- Deliktaş, A., Körükcü, Ö., & Kukulü, K. (2015). Farklı gruplarda annelik deneyimi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 274–283.
- Demir, D. D. E. Y. (2018). Mükemmel annelik mümkün mü? *Klinik Tıp Bilimleri*, 6(1), 14–18.
- Demirci, S. (2015). Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemi Türkiye modernleşmesinde annelik kurguları (1840–1950) (ss. 66–91).
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 3–14.
- Engin, M. (2021). Türkiye’de iç göçün aile kurumu üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 230–243.
- Erkal, M. (1997). *Sosyoloji (Genişletilmiş 8. baskı)*. Der Yayınları.
- Eşel, E. (2010). Anneliğin nörobiyolojisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 68–78.
- Gökler, R., & Atamtürk, E. (2021). Ebeveynlik rollerindeki değişim. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 151–177.
- Hepşen, Ö. (2010). *Tevrat, İncil ve Kur’an-ı Kerim’de kadın bedeni (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89–98.
- Keleş, R. (1998). *Kent bilim terimleri sözlüğü (2. baskı)*. İmge Kitabevi.
- Kurtuldu, K., & Şahin, E. (2018). Göçün kadın yaşamı ve sağlığı üzerine etkileri. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 37–46.
- Mazman, İ. (2020). Orta Doğu’da göç. In Ç. Sarp (Ed.), *Göç sosyolojisi* (ss. 55–67). Orion Kitabevi.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme. *Ekin Kitabevi*.
- Sadıkoglu, Z. Z. (2021). Risk bilinçli annelik: Uzman risk söylemlerinin annelik deneyimi üzerindeki etkisi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 41(1), 43–71.
- Sarıtaş, S. (2024). *Tarımda kadın emeği: Balıkesir merkez ilçeleri kırsal yerleşim bölgeleri özelinde bir irdeleme*. Paradigma Akademi.
- Sarıtaş, S. (2020). İç göç ve Türkiye. In C. Sarp (Ed.), *Göç sosyolojisi* (ss. 69–95). Orion Kitabevi.
- Sevinç, G., Kantar Davran, M., & Sevinç, M. R. (2018). Türkiye’de kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi, İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70–82. <https://doi.org/10.25204/iktisad.330930>
- Sili Kalem, A. (2021). Göç ve annelik: Ulusaşırı göçmen kadınların annelik pratikleri. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5(2), 86–105.
- Şeker, D. B. (2006). Kente göç etmiş bir örnekleme kültüre uyum (kültürlenme) süreçleri. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 1–34.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve türleri: Kavramsal bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269–289.
- Şenol, D., & Demir, G. (2023). *Annelik: Canı için can vermek*. Nobel Yayınevi.
- Şenol, D. (2018). Toplumsal cinsiyet ve medya. In *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (ss. 311–330).
- Şenol, D. (2020). Göç ve kadın. In Ç. Sarp (Ed.), *Göç sosyolojisi* (ss. 95–117). Orion Kitabevi.
- Tatlıldil, E. (1993). Kent kültürü ve boş zaman değerlendirme. In *Dünya’da ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler* (1. Ulusal Sosyoloji Kongresi, ss. 385–395). Sosyoloji Derneği Yayını.
- Tuğrul, Y. G. (2019). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların annelik deneyimleri üzerine bir saha çalışması. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), 71–90.
- Tuzcu, A., & Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar – Current Approaches in Psychiatry*, 7(1), 56–67. <https://doi.org/10.5455/cap.20140503020915>
- Türkel, S., & Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Sosyal Bilimler Dergisi (Toros Üniversitesi)*, 26–49.
- Zeybekoğlu Akbaş, Ö., & Dursun, C. (2022). Toplumsal değişme sürecinde annelik serüveni: Genç annelikten geç anneliğe geçiş. *Akademik Hassasiyetler*, 9(20), 107–128.